

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר-מינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת ראה תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 496

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

פרתחו שעדים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

ברכה בקול – זה הכל!

בתחלת פרשתנו אנו קוראים פסוק הטומן בתוכו פלל חשוב ואבן יסוד לכל המבקש לקיים את חובת הברכות כהלכה, והוא: "את הברכה - אשר תשמעו!" כלומר: ברכה של יהודי צריכה להשמע! דברים אלו נשמעו מפיו של ה'דברי חיים' מצאנז ז"ע, כתוכחה לאחד מחסידיו אומר את ברכות השחר חרש, מבלי שיענו אחריהן אמן ('עטרת חיים' עמ' קג).

חובת אמירת הברכה בקול רם מובנת וברורה, לפי שא עצה מטרת הברכה, לעורר את האמונה במלכות ה' בלב השומעים, וכפי שמצינו שאברהם אבינו למד את בני דורו להאמין בה' באמצעות אמירת הברכות. ואולם רבי יהודה החסיד בספר חסידים' (רנו) מוסיף ומחדש כי אמירת ברכה בקול אף מציגה את האדם מאסור גזל. זאת לפי שהאומר ברכה בלחש גוזל מן הצבור את מצות עניית אמן.

במבט ראשון נראים הדברים תמוהים: וכי את מי גזלת?! מה שיכות יש לאילת לברכה שאני עומד לברך, בלחש או בקול, אחר שהמאכל הוא שלי, והברכה היא חובתי?

לפי האמור יובנו הדברים היטב: בכך שהתורה מדגישה - "את הברכה אשר תשמעו!" מגלה היא כי הברכה אינה קנינו הבלעדי של המברך, שכן חלק מחיוביה הוא לאמרה בקול לאזני השומעים שיענו אחריה אמן.

חדושו המרעיש של רבי יהודה החסיד עורך אותי למחשבה נוקבת: הלא אמרו חכמים (ברכות לה ב) שהאוכל בלא ברכה "כאלו גוזל לקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל", ולאור האמור יוצא כי רק ברכה בקול תוציאנו לגמרי מחשש זה. שאם יברך בלחש, עדין יהיה בחשש גזל מצות עניית אמן מכנסת ישראל. ויש להדגיש כי אין מדבר רק על גזל עצם המצוה, שהלא פלנו יודעים לכמה טובות עצומות זוכה העונה אמן, והמברך בלחש גוזל מהעונה טובות גדולות ועצומות שהיה אמור לזכות בהן.

נקפיד לברך את כל ברכותינו - מברכות השחר עד לסוף היום - בקול ובאזני מי שיענה אמן אחריהן. נה נזפה לברך פדיו וכהלכה, ואף לזכות את חברינו במצות אמן ובשפע הברכה המבטחת לעוניה.

בקריאת "את הברכה אשר תשמעו"

ובברכת שבת שלום,

278 213 מכוול"ן

הגמרא (תענית ח ב) אומרת שכאשר באה לעולם גזרת רעב עם גזרת מגפה, יש להתפלל רק על בטול גזרת הרעב, לפי שאם יתראה הקדוש ברוך הוא ויביא שבע לעולם, ממילא תתבטל גם המגפה. זאת לפי שאין הקדוש ברוך הוא נותן שבע אלא לחיים, ככתוב (תהלים קמה טז): "פותר את ידך ומשביע לכל חי רצון".

יסוד זה נרמז בדרשה האמורה: כאשר נזקק האדם להושע בכמה דברים, די שיתפלל להציל מ"לחם עני", וממילא יענה משמים וינצל מ"דברים הרבה" (אמרי נעם' וארא).

ברכת התורה – ללא הגבלה

"איש כמתנת ידו ככרפת ה' אלקיך אשר נתן לו" (טז ז)

המגיד מדובנא עמד על העבדה, כי בעוד בנסח ברפת התורה לא הסתפקו חכמים בהזכרת הטובה באפן כללי, אלא אף קבעו התייחסות לנתנתה לנו: "אשר נתן לנו תורת אמת", בנסח ברכות הנהגין תקנו את ההודאה באפן כללי: "המוציא לחם מן הארץ", "בורא פרי העץ", ותמה: מדוע לא תקנו חכמים אף בברכות הנהגין להזכיר את נתנת הטובה, וכדגמה בברפת 'המוציא לברך': "אשר נתן לנו לחם מן הארץ", בדומה ללשון הכתוב שלפנינו: "כברפת ה' אלקיך אשר נתן לך"?

ותרץ: על הנאות העולם אין ראוי לומר "אשר נתן לנו", לפי שהן לא נתנו לנו במתנה מחלטת להנות מהן כראות עינינו, שהרי מצד הדין אין לו לאדם להנות מהעולם הזה, אלא כפי מה שהוא נזקק לעבודת בוראו. לעמת זאת, התורה נתנה לנו במתנה מחלטת, ויכולים ואף מצוים אנו להגות בה יומם ולילה ללא הגבלה, ולכן תקנו לברך עליה: "אשר נתן לנו" (אהל יעקב).

אין הדבר תלוי אלא בה!

"וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם כי יברכה ה' אלקיך" (יד כד)

דרש רבי מרדכי הכהן מצפת:

"כי ירחק... המקום" - אם אתה חש תחושת רחוק מהקדוש ברוך הוא שהוא 'מקומו של עולם', דע כי רחוק זה נובע "ממך" ובאשמתך... שהלא מצד עצמו "קרוב ה' לכל קראיו" (תהלים קמה יח), וביד האדם לקבוע באמצעות מעשיו אם ישאר קרוב לה' או חלילה יתרחק ממנו ('שפתיה פיה').

'רחוק מקום'

או 'רחוק מהמקום'

"וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם יברכה ה' אלקיך" (יד כד)

דרש רבי שלמה זלמן אונסדורפר, מגיד מישרים בפרשבורג:

הנמנע מתפלה בבית הכנסת בתואנת רבוי הדרך - "וכי ירבה ממך הדרך" או בתואנת - "כי לא תוכל שאתו" - קשה עליו לשאת את הרעש וההמלה השוררים בו, הרי זה אות וסימן: "כי רחוק ממך המקום" - שהתרחק מהמקום ברוך הוא ומצוותיו. התרחקות זו נובעת לעתים מכך שהתקיים בו הפסוק: "כי יברכה ה' אלקיך" - בעשירות, ובכך גבה לבו ושכח את בוראו, ככתוב (דברים לב טו): "וישמן ישרון ויבעט" ('שפתי שלמה').

תפלה המציגה

מדברים הרבה

"לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני" (טו א)

חז"ל דורשים (פסחים לו א) שהתורה קוראת למצה "לחם עני", לפי שהיא "לחם שעונין עליו דברים הרבה", ופרש רש"י: "שגומרים עליו את ההלל, ואומרים עליו הגדה".

הרבי מדז'קוב, בעל האמרי נעם' הוסיף ואמר, כי בדרשת חז"ל זו טמונה משמעות נוספת:

פתח לבי בתורתך, באהבה...

עטו, ובגוד לכל הפעמים הקודמות שבהן נאלץ לברר את מלותיו ולתור היטב אחר מלים שמחד גיסא לא תהיינה מנתקות מהמציאות, ומאידך גיסא לא תרפינה את רוחו של שלמה זלמן מלהתאמץ עוד, הפעם שפע עטו מלות שבה, התפעלות ועידוד.

לאחר שבועים ושלושה שבהם חזרה התופעה הפלאית על עצמה, לא הצליח המגיד שיעור לכלא את סקרנותו, הוא היה חייב להבין את סוד הקסם; האם מדובר בתרופה כלשהי שהחל בחזור לקחת, או שמא בשיטת טפול מיוחדת שהחליטו ההורים לנסות?

הוא התקשר להוריו של שלמה זלמן ולאחר שפתח בשבחים הראויים, בקש לברר את פשר הדבר. תשובתם של ההורים הדהימה בפשטותה. התברר שמי שזכה שהזכות תתגלגל על ידו היה הוא בעצמו:

האב הזכיר למגיד שיעור כיצד לפני כמה שבועות העיד לפני התלמידים את אשר זכה לראות בשנות נעורו הצעירות, כיצד היה הרבי הקדוש מסאטמר, בעל הדברי יואל, גועה בבכי רזוי בדמעות בתפלת 'אהבה רבה' ובמיוחד בבקשת 'ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל'.

הדברים חלחלו ללבו הטהור של בגנו הצדיק, ששואף בכל לבו לעלות במעלות התורה, והוא בקש ללכת בדרכו של הדברי יואל. אולם כיון שחשש לעשות זאת מול עיניהם של כל בחורי הישיבה, נועץ באמו, וזו יעצה לו לקום בכל בקר כמה דקות מקדם ולומר בבית את תפלת 'אהבה רבה' ללא שם ומלכות, בבכי ובדמעות כרצונו.

אמון על עצת אמו ומציד ברצון עז להצליח, כבר ביום שלמחרת השכים בחור קום, ומאז והלאה מדי בקר היה נעמד בפנה צדדית, סדור בידי, והוא שופך שיח לבו בדמעות שליש לפני מלך המלכים בתפלה המרטיטה:

"ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמע ללמד וללמד... והאר עינינו בתורתך... למען לא גבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד."

אט אט נפתח לבו. כשרונותיו הדלים לא עמדו מול אוצרות הדעת שהורקו עליו מן השמים, אשר כמים השוחקים אבנים חדרו בין בתרי לבו והפיחו רוח חיים בעצמותיו היבשות.

כך, חרף התחזיות הקודרות שנבאו לו כל מכריו, החל בחזור לגדל ולצמח בהתמדה, עד שהיה לאחד מטובי הבחורים בישיבתו. והכל מכחה של תפלה.

נשמע מפי המשפיע הגה"צ רבי אלמלך ביזרמן שליט"א

חשבו על בחור שמתאמץ ומתאמץ ולבסוף נותר עם 'פלוס' בידי. כמה מוטיבציה תהיה לו להמשיך להתאמץ?! כך ממש היה עם שלמה זלמן מיידענו. הוא התאמץ בכל כחו, אולם כשלוון אחר כשלוון הרפו את רוחו וקרבוהו אל מחוזות היאוש.

ההורים המסורים, שהתאמצו ככל יכולתם להשיג לבנם מענה מקצועי, שמו את עקר היבם בכח התפלה. הם נצלו כל דקה פנויה שהיתה ברשותם כדי להתפלל ולשפך תחנון בעבור בנם, שיעלה על דרך המלך, והתפללות נסכו בהם כח להמשיך לקוות ולהאמין בהצלחתו.

השנוי התחולל בפתע פתאום.

מדי מוצאי שבת נוהג המגיד שיעור של שלמה זלמן לבדק את המבחנים של השבוע החולף. באופן טבעי הוא שם את עיניו בראשונה על המבחנים של הבחורים שהיוו אותו נחת. למבחנים אלו הספיק לו עיון קל כדי לראות שפגרים הם כתובים היטב ומעידים על התמדתם והצטינותם של פותביהם. בהמשך היה עובר למבחנים של הבחורים היותר בינוניים, שם נדרש ממנו יותר עיון, לראות שהם כתבו את התשובות נכון ולהעיר בצדי הדף את הנדרש להעיר כדי לסייע ולכוון דרך ההצלחה.

את המבחן של שלמה זלמן היה מניח לסוף. בדרך כלל היה המבחן ריק ומשקף לא החזר לבעליו, אולם לעתים היה שלמה זלמן כותב אי אילו חלקי תשובות, ובמקרים כאלו היה המגיד שיעור מקפיד להתחסל לך בהערכה. הוא ידע היטב עד כמה מתאמץ שלמה זלמן בלמודו, והוא חפש כל דרך כדי לבטא את הערכתו.

גם בפעם הזאת באפן אינסטינקטיבי הניח המגיד שיעור את מבחנו של שלמה זלמן לסוף הבדיקה. משפטים לבדק את יתר המבחנים נאנח אנהה כבדה, פתח את הדף המקפל - את מבחנו של שלמה זלמן, וקריאת הפתעה נפלטה מפיו...

ברגע הראשון הוא צבט את עצמו בחסר אמון, וברגע שאחריו הביט שוב בשם בעל המבחן, אולי נפלה כאן טעות... אף לא; שמו של שלמה זלמן התנוסס בגאון בראש המבחן, והמבחן עצמו היה כתוב באריכות ובבהירות, בכתב ידו העגלגל והמפר - כתב שלא היה מקום לטעות בו.

לאחר שנגע מעט עבר המגיד שיעור על התשובות אחת לאחת, ונשימתו נעתקה מפיו. לא יאמן כי יספר! התשובות כלן היו נכונות ומדויקות, כתובות וערוכות בבהירות ובהבנה. נכר היה כי כותב התשובות שולט היטב בנבכי הסגיה, על כל פרטיה ודקדוקיה, דבר דבור על אפניו. בקצור: מבחן משלם! בהתלהבות ובשמחה נטל המגיד שיעור את

ספורנו עוסק בשלמה זלמן, בחור ישיבה יקר, בעל מדות טובות, בן לאחת מהמשפחות המיחסות בישראל, אשר התקשה מאד בלמודיו בישיבה.

את הבאור הבסיסי בגמרא שנלמדה בישיבתו, היה מצליח להבין רק לאחר מאמץ עלאי וקשי רב, ומי מדבר על תוספות

גם בפעם הזאת באפן אינסטינקטיבי הניח המגיד שיעור את מבחנו של שלמה זלמן לסוף הבדיקה. משפטים לבדק את יתר המבחנים נאנח אנהה כבדה, פתח את הדף המקפל - את מבחנו של שלמה זלמן, וקריאת הפתעה נפלטה מפיו...

הרבי מסאטמר, בעל הדברי יואל

ומפרישים, בהם לא מצא יד ורגל. ואולם הקשי העקרי שהעיב על הצלחתו היה שגם את החמר הלמודי המועט שהצליח לבסוף לתפס, היה מאבד בתוך זמן קצר, והדבר היה נכר היטב במבחנים שנוערכו בישיבה שהניבו ציונים דלים, אם בכלל.

הגה"ח רבי חיים שמרלר שליט"א
ראש ישיבת 'חיי תורה'

עניית אמן אחר ברכת קטן

בנינו עניית אמן אחר ברכות קטן פסק ה'שלחן ערוך' (או"ח רטו ג):
"והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני
רבו, אבל בשעה שהם מברכים לפטר את עצמם, כיון דבני חנוף הם
עונים אחריהם אמן". מדברים אלו דים ה'פרי מגדים' בספרו 'ראש
יוסף' (ברכות ג ב) שעונים אמן רק אחר ברכת קטן שהגיע לגיל
חנוף, אבל קטן שלא הגיע לגיל חנוף אין עונים אמן אחר ברכתו,
והוא דברי ב'משנה ברורה' (שם ז).

ונציה כדי להשלים את ידיעותי בהכמת העבור מהחכם רבי יצחק
אבוהב שהיה בקי בהכמה זו.
נסע רבי מרדכי לונציה, ובאחד הימים בלומדו עם רבי יצחק, נכנס
בנו הקטן של רבי יצחק לחדר וברך ברכה בקול. כל הנוכחים ענו
אמן, מלבד רבי מרדכי שלא שם לבו לכו. כעס רבי יצחק על רבי
מרדכי ונדחו. כאשר בקש רבי מרדכי מרבי יצחק שישלח לו ויתיר
את הנדוי שהטיל עליו, הוכיחו על חמרת עוון ההמנעות מעניית
אמן על ברכה.

ואולם עם כל זאת הקפידו צדיקים, וכן נפוץ המנהג בישראל,
לענות אמן אחר קטני קטנים שמברכים. ומעשה רב ראיתי אצל
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ה'שפע חיים' מצאנז ז"ע (וכן נוהג בנו כ"ק
מרן אדמו"ר שליט"א), שמנהגו בקדש היה לחלק פרות לקטנים, גם
לקטנים ביותר, והם היו מברכים בפניו וענה אחריהם אמן, והיתה
זאת אצלו עבודת קדש מיוחדת. וזכור אני שבשבת אחת בשנת
תשמ"א שהיה מטל על ערש דוי ביסורים ה' ירחם, ולא חלק שירים
לשום אחד מן המסבים מגדל חלשתו, אמנם על חלקת הפרות
לקטנים לא ותר וישב משך שעה ארפה וענה אחריהם אמן.

בספר 'דרך משה' (ליום יא) מספר בענין זה המוכיח הקדום רבי
משה כהנא מגיביטש ספור מעורך על אודות בעל הלבושים,
שעליו הוא כותב: "על כן אני הירא וחרד על דבר ה' יקרא מעשה
זה פעם אחת בחדש", וזה דבר המעשה:
כאשר פנו בני קהלת פוזנא לרבי מרדכי יפה, בעל הלבושים,
ובקשוהו שיבוא לכהן פאר כרב בעירם, בקש לנסע תחלה לעיר

והנה בעל ה'דרך משה' כותב שם שבנו הקטן של הרב אבוהב
שברך היה "לערך בן חמש שנים", ורואים מזה עד כמה יש להקפיד
על עניית אמן של קטנים.

מעלת עניית אמן

אמרה מפרסמת המלמדת על גדל מעלתה של עניית אמן נכפלה
ונשנתה בשני מקומות בתלמוד - במסכת ברכות (ג ב) ובמסכת
נזיר (סו ב): "רבי יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מן המברך".
על דברי הגמרא הללו תמהו הראשונים: לכאורה המברך הוא
המשובח והמודה, והעונה אמן רק מסכים לדבריו. מדוע אם כן אמר
רבי יוסי שגדולה מעלת העונה אמן על המברך?
הרשב"א (ש"ת, ח"ה ס"ג) כותב בענין זה כך: "יש בזה ענין נעלם,
לבעלי החכמה. ואמנם לפי פשטן של דברים, כן הדעת נותנת.
ש'לשון אמן' יש בו קיום דבר, ככתוב (דברים טו כז): 'ואמר כל
העם אמן, והמברך, אין בלשונו אלא הודאה... שהמברך כמעורר
והעונה אמן, כגומר את הכל".
דברי הרשב"א שהמברך רק מעורר ומתחיל, והעונה אמן הוא הגומר
והמקיים, מתבארים היטב בדברי רבינו בחיי (שמות יד לא) ש'שמעו
את אמירת הברכה ואת עניית אמן אחריה לעדות; המברך מעיד
בברכתו שהקדוש ברוך הוא מקור הברכה ומלך העולם, אולם
אינו אלא כעד אחד על כך. והרי כבר אמרה התורה (דברים יט טו):
"על פי שני עדים... יקום דבר". ואולם כאשר עונה האמן מצטרף
לעדו, הרי לפנינו שני עדים. כפי שהעדות המתחילה בדברי העד
הראשון אינה מקבלת תקף ומתקיימת אלא באמצעות דברי העד
השני, כך גם אין הברכה מתקיימת אלא בעניית אמן אחריה, ולכך
גדול העונה אמן יותר מן המברך".

באפן דומה ממחיש בעל ה'פלי יקר' רעיון זה, בהמשילו את אמירת
הברכה לכתובת גוף השטר ואת עניית אמן לחתימה עליו. אף
שכתובת גוף השטר מביאה לידי בטוי את רצון הכותב, החתימה
העונה אמן יותר מן המברך.
הוא הגמרא הללו מלמדים ומורים עד כמה גדול ונכבד הוא
שגב מעלתה של עניית אמן. ולכן בואו ונחזיק טובה להאי גברא רבא
ויקריא הרב יעקב דב מרמורשטיין שפועל גדולות ונצורות למען
השרשת עניית אמן, בפרט אחר ברכות השחר, במקהלות עמך בית
ישראל. ואני יודע ועד עד כמה הוא עצמו מקפיד על כך. שכן
כשהייתי בני יורק והתפללתי עם מארחי בבית המדרש בריזדוביץ
בבורו פארק, ראיתי סובב כשעתים לפני התפלה לשמע מכל אחד
ואחד ברכות השחר, כדי להשלים ברכותיהם בעניית אמן. בראותי
זאת אף הבנתי שלפי שהוא נאה דורש ונאה מקיים הצליח ה' דרכיו
ונשמעים דבריו.

לכבוד מערכת 'וכל מאמינים'
השלום והברכה,

כמי שאזכה לחלק מדי שבוע את הגליונות שלכם, אני נוכח לראות עד כמה אנשים מחפשים ושמחים לקבלם.

אני נוהג אף להצביע על המשפט המבלט בגליונכם מתוך אגרתו המפורסמת של הרמב"ן: "וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו".

זה המקום לציין שבגליונכם אין צורך לחפש דבר שאפשר לקימו, המלים במדורים פלן זועקות את המסר הברור: יהודים יקרים, שימו לב! אתם מקפידים באוצרות של אמן לאורך כל היום כלו. שלא לדבר על עת אמירת ברכות השחר בתברותא מדי בקר, שאז זו חלקה של מיליארים, כפי שאמר מרן הרב שטיינמן.

ספר לי יהודי שהיה פעם בדרשתו של המגיד רבי שלום שבדרון, בה דבר על השכר העצום שמקבל האדם עבור כל עניית אמן. בתם הדרשה נגש אליי אחד השומעים ואמר: "הן עני ואביון אנכי, ואם כה גדול הוא שכרה של עניית אמן, נא יתן לי הקדוש ברוך הוא כבר עתה שכרה של אמן אחת, ואוכל לחתן את ילדי בכבוד". בתגובה הביט עליו רבי שלום בעיניו החכמות ואמר: "יקירי, אין בכל העולם הזה כלו מספיק כדי לתת שכרה של אמן אחת. את שכרה של אמן אפשר לקבל רק בעולם הבא".

והלא דברים קל וחומר: אם באמן אחת יחידה פך, אתם - שעוררתם את הצבור כלו להתחזק בעניית אמן, וקולכם מהדהד כל העת בכל העולם כלו: יהודים, אמרו אמן! - מה רב השכר הצפון לכם? אשרי חלקכם!

בכבוד רב,
"שי"
בית שמש

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102
או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

חז"ל הזהירו מאוד על חובת הפונה בעניית אמן, וכפי שפרש הטור (או"ח סי' קכד) את דברי הרביתא (ברכות מז א): "ולא יזרק ברכה מפיו", שפונתה לאסר זריקת אמן מפיו, דהינו "שלא ימהר לאמרה שלא בכונה". כמו כן על דברי רש לקיש (שבת קיט ב): "כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן", מפרש רש"י (שם ד"ה בכל) ש"בכל כחו" הינו בכל פונתו.

בפרק זה יגש לפני הקוראים צרור מאמרים ופנינים, ובתוכם דברי תוכחה ואזהרה מגדולי הדורות על חובת הפונה בעת עניית אמן.

חמרתה לרב קלותה

הזהר הק' (נולד רפה ב) מפליג מאוד בחמרת עוון עניית אמן שלא בכונה, וכותב שעל השומע ברכה מן המברך ואינו מכוון בעניית אמן, אומר הפתוב (שמואלא ב ל): "ובזי יקלו", ראה שם שהאר"ק בגדל ענשו.

רבי משה זכות בפרושו לזהר (שם) מבאר את הסבה לכך שמי שאינו מכוון באמן נכלל בכלל מבזי ה' ונענש בחמרה כה רבה: "מפני שדבר קל הוא [האמן] להבינו ולכונן בו, דהינו הפשוט שבסודות, שמילת 'אמן' עולה [בגימטריה] הו"ה א-דני". הרמ"ז מוסיף ומבאר כי על פי דברי הזהר הק' שהפסוק "ובזי יקלו" נאמר על מי שאינו מכוון בעניית אמן, מתבארת פונת האר"י שאמר (פרי עץ חיים' שער פונת אמן) שמהאבותיות שבסופי תבות של הפתוב (תהלים פג ז): "מלא פניהם קלו", נתן לצרף את הפלה אמן.

נצול מאש של גיהנום

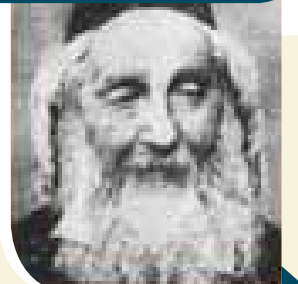
ב"לקוט פרפראות' לאחד מחסידי אשכנז (נדפס ב'רשתנו' ח"ב עמ' מח) מובא פך: "כל העונה אמן בכונה ובדקדוק אותיות, מבטח לו שינצל מאש של גיהנום".

ה'אמרי נעם' (פרשת בא) מוסיף וכותב שהמלה "צא" שהיא בגימטריה אמן, מרמזת שבבעניית אמן בכונה יוצא האדם מדין גיהנום המזמן למי שאינו מכוון בעניית אמן.

מעלת עניית אמן במשנת בעל ההלולא

שערי גן עדן

הנצי"ב מוולוז'ין כ"ח באב תרנ"ז

הנצי"ב מוולוז'ין

רבי נפתלי צבי יהודה ברלין נולד בשנת תקע"ז לאביו ר' יעקב בעיר מיר. בהיותו בן אחת-עשרה החל ללמד בישיבת וולוז'ין, ובגיל ארבע-עשרה נבחר כחתנו של ראש הישיבה רבי יצחק מוולוז'ין.

שנים רבות התעמק הנצי"ב בלמודו ובלט בשקדנותו. עם פטירת חמיו בשנת תר"ט התמנה חתנו הראשון, רבי אליעזר יצחק פריד, לראש ישיבה, והנצי"ב התמנה כמשנה לו. עם פטירתו של רבי אליעזר יצחק בשנת תרי"ג התמנה לכהן כראש הישיבה.

תחת הנהגתו גדלה ישיבת וולוז'ין והתפרסמה עד שנודעה כאם הישיבות. מספר התלמידים בה גדל בתקופתו לכארבע מאות תלמידים. הנצי"ב התמסר כל כלו להחזקת הישיבה ולהרבצת תורה בתלמידיה עד לסגירתה על ידי השלטונות הרוסיים בשנת תרנ"ב.

סגירת הישיבה שבה השקיע את כל חייו, הרעה את מצב בריאותו, ובכ"ח באב תרנ"ג נפטר הנצי"ב בהיותו בורשה ונקבר למחרת בבית הקברות היהודי בעיר.

הנצי"ב נודע בפרושו המעמיק העמק דבר' על התורה. כמו כן הוא חבר פרוש על 'שאלות דרב אחאי גאון' בשם 'העמק שאלה', מרומי שדה' על הש"ס ועוד ספרים.

סמך מן התורה לעניית אמן

כתב הנצי"ב מוולוז'ין: בשונה מהברכות שמקור החיוב של רבן הוא מדרבנן (ברכות לה א), לחיוב עניית אמן יש אסמכתא מן התורה. שפך דרשו חקמים (דברים לב ג): "כי שם ה' אקרא" - בברכה, אתם 'הבו גדל לאלקיננו' בעניית אמן" (רש"י ברכות כא א ד"ה כי שם, ע"פ יומא לו א). ולפי שלחיוב עניית אמן יש סמך מן התורה, גדולה היא עניית אמן מהברכות שאין חיובן אלא מדרבנן, וכפי שאמרו חקמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך" (ברכת הנצי"ב מכתא בא פרשה טו).